

νος μηλωτῶν, διέταξε τὸν ἡνίοχόν του νὰ περιέλθῃ τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ ὅταν ἐξ αὐτοῦ τις ἐδεσφαιώθη ὅτι οὐδεὶς Γαρδικιώτης ἐδύνατο νῆ διαρύγῃ, ἐστάθη αἰφνιδίως, ἀνέστη ὀρθίως, κρατῶν εἰς χεῖρας τὸ πυροβόλον, καὶ πρὸς τὰ στρατεύματά του στραφεῖς,

— Κτυπάτε ! ἐρώναξε, δεικνύων διὰ τοῦ ὄπλου του τὸ ξενοδοχεῖον.

Ἄλλ' οἱ Ἀλβανοὶ ἠρνήθησαν διὰ τῶν ἀρχηγῶν των νὰ μολύνωσι τὰς χεῖρας των εἰς τοιαύτην ἀποτρόπαιον ἀνθρωποκτονίαν. Ὁ Ἀλῆς ἐπετρέψε ἑπειτα πρὸς τοὺς Χριστιανούς στρατιωτάς του, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔμεινον σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι. Τότε αὐτὸς, ἀπαθὴς πάντοτε, καὶ δις ἢ τρίς χασμώμενος, ὅπερ παρ' αὐτῷ ἦν πάντοτε σημεῖον φοβεροῦ καὶ συμπεπιεσμένου θυμοῦ, ἐνευστα πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν δούλων τοῦ σαραγίου, πανσπερμίας αἰτχρῶν καὶ ἐξτρηχειωμένων ἀνδραγίων, καὶ ἐν τῷ ἅμα προέβησαν προσκυνήσαντες οὗτοι, ἀνέβησαν εἰς τὰ τεῖχη, καὶ ἤρχισαν ὁ πυροβολισμός.

Τῶν βδελυρῶν αὐτῶν ὄντων ὁ βδελυρότερος ἀρχηγὸς ὠνομάζετο . . . Ἀθανάσιος Βάϊας !

Ἡ σφαγὴ διήρκεσε μέχρι τῆς ἐσπέρας, καὶ ὅταν ὁ ἥλιος ἐδύσε, δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ εἰς Γαρδικιώτης πλέον, ἀνὴρ, παιδίον ἢ γέρον. Τὸ ξίφος συνεπλήρωσε τὸ ἀτελὲς ἔργον τῶν πυροβόλων.

Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ αἱ παρθένοι εἶχον μείνει εἰς τὸ Γαρδικίον. Αὗται ἦσαν ἡ μοῖρα ἣν ἐπεφυλάχθη ἡ ἐκδίκησις τῆς Χαϊνίτζας. Ὑπὲρ τὰς ἐννεακοσίας, περιυβρισθεῖσαι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ὠδηγήθησαν εἰς Λίβωδον, ὅπου ἡ ἀνίλεος θυγάτηρ τῆς Χάμκας διέταξε νὰ κοπῶσιν αἱ κόμαι των, καὶ νὰ πληρωθῇ ἐξ αὐτῶν μέγα στῶμα μεταξωτόν. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀπαισίου καθημένου τροπαίου, ἔφερεν ἐμπρὸς τῆς τὰ θύματά της, καὶ ἄφ' οὗ ἐγονάτισαν ὅλοι, ἐπρόφερε τὸ θέσπισμα τοῦτο, ὃ ἐπανελάβον οἱ δημόσιοι κήρυκες.

— Οὐαὶ εἰς τὸν ὅστις δώσῃ ἄσυλον, ἢ ἄρτον ἢ ἐνδυμα εἰς τὰς γυναῖκας, τὰς κόρας καὶ τὰ παιδιά τοῦ Γαρδικίου ! Τὰς κατδικάζω νὰ πλανιῶνται εἰς τὰ δάση, καὶ, ἀποθανοῦσαι τῆς πείνης, νὰ γίνωσι βορὰ τῶν θηρίων !

.

Πρὶν ἀναχωρήσῃ ἀπὸ Γαρδικίον, ὁ Ἀλῆς εἶχε διατάξῃ νὰ γυμνωθῶσιν οἱ νεκροὶ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν, σωρευθέντα εἰς πολλὰς καὶ μεγίστας σχεδιάς, νὰ παραδοθῶσιν οὕτως εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ Κελυδνοῦ, ὅπως τὰ πλωτὰ κοιμητήρια ταῦτα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Βοϊούσαν, καὶ μετ' αὐτῆς διαβάντα σχεδὸν πᾶσαν τὴν Ἀλβανίαν, περιφέρωσιν ἀπὸ Τεπελενίου μέχρι τοῦ Ἀδρίου τὸ φοβερὸν μήνυμα τῆς ἐκδικήσεως τοῦ Ἀλῆ.

Θέλων δὲ νὰ διακωνίσῃ τὸ τρομαρὸν αὐτῆς μνημόσυνον, ὁ Σατράπης ἔστησε στηλὴν μέλανος λίθου ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς τοῦ ξενοδοχείου τῆς Χανδρίας, καὶ ἐπέγραψεν αὐτὴν Ἑλληνιστί, Τουρκιστί καὶ Ἀλβανιστί, περίπου ὡς ἔπεται.

Ο ΚΡΑΤΑΙΟΤΑΤΟΣ ΣΑΤΡΑΠΗΣ ΔΑΒΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΑΣ ΤΟΥ.

ΕΓΩ Ο ΒΕΖΙΡΗΣ ΔΑΗ ΠΑΣΑΣ

ΟΤΑΝ ΦΕΡΩ ΚΑΤΑ ΝΟΥΝ ΤΗΝ ΣΦΑΙΓΗΝ ΗΤΙΣ

ΣΥΝΕΒΗ ΕΑΩ, ΔΥΠΟΥΜΑΙ.

ΕΙΘΕ ΤΟΙΑΥΤΗ ΣΥΜΦΟΡΑ

ΝΑ ΜΗ ΣΥΜΒΗ ΠΛΕΟΝ ΑΔΑΛΟΤΕ !!

ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΠΡΟΤΡΕΠΩ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΑΣ ΜΟΥ

ΝΑ ΜΗ ΒΛΑΨΩΣΙ ΠΟΤΕ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΜΟΥ,

ΚΑΙ ΝΑ ΥΠΑΚΟΥΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΛΗΣΙΝ ΜΟΥ,

ΑΝ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΖΟΥΝ ΕΥΤΥΧΕΙΣ.

ΟΣΟΙ ΥΠΟΤΑΣΣΟΝΤΑΙ

ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΦΩΣΙΩΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΕΜΕ

ΘΑ ΖΩΣΙΝ ΕΝ ΕΙΡΗΝῃ.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΑΥΤῇ ΤΩΝ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΩΝ

ΣΥΝΕΒΗ ΤΗΝ 15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1812,

ΗΜΕΡΑΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ,

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΩΡΑΝ,

ΠΕΡΙ ΗΛΙΟΥ ΔΥΣΜΑΣ.

ΟΔΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ.

—ο—

Ἀνέφελος ἦτο ὁ οὐρανός καὶ εὐδιδος καὶ εὐώδης ὁ ζέφυρος· ἡ αὐγὴ μόλις εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑποφώσκῃ. Ἐντεῦθεν ἔτερπον τὴν ὄψιν μου στάχεις ὑψίκομοι καὶ χλοεροὶ, καὶ ἐκεῖθεν βράχοι ὠχροὶ μαρμάρου μ' ἐπεδείκνυνον τὰς σοβαράς καὶ ἀποτόμους πλευράς των.

Ἡ ἡμίονός μου ἐτριπόδιζε χαριέντως. Ἐντὸς δὲ δύο ὥρων ἔφθασα ἀπὸ Ναούσης εἰς Παροικίαν, πρωτεύουσαν τῆς καλλιγύναικος Πάρου, ὅθεν σκοπὸν εἶχον νὰ μεταβῶ εἰς Ἀντίπαρὸν διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ περίφημον σπήλαιόν της.

Ἡ φιλοξενία εἶναι ἀρετὴ κοινὴ μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν νήσων τοῦ Αἰγίου. Ἀλλὰ λοιπὸν συνεστήθη σφοδρὰ, κινδυνεύσασα νὰ μεταβληθῇ καὶ εἰς ἀψιμαχίαν, τίς πρῶτος νὰ δεχθῇ ξένον, οὕτινος μάλιστα τὸ ὄνομα δὲν ἦτο τότε ἄγνωστον παρ' αὐτοῖς.

Ὡς κατὰδικος ἰστάμην ἀναμένων τὴν ἐκβασιν τοῦ ἀγῶνος· διότι ἡ καρδία μου, εὐγνωμονοῦσα, μὲ ἀπέτρεπε τοῦ νὰ προτιμήσω τὰς ἐξ Ἰσου εὐμενεῖς καὶ ἐξ Ἰσου προθύμους προτάσεις ἐκείνου ἢ τούτου. Ἀλλὰ τέλος ἐνίκητε γέρον ἀριστοκράτης ἐπελθὼν, εἰς ὃν πάντες ἐνέδιδον.

Περὶ τὸν ἴσως νὰ εἶπω ὅτι ἄριστα κατεβρόχθισαν οἱ εἰκοσιπενταετῆς ὀδόντες μου τὸ πολυτελὲς ἄριστον τοῦ Νέστορός μου. Τίς, νέος, σφριγῶν, ὑπηρετῶν τὴν πατρίδα, ἐπιδοκιμαζόμενος, καὶ λαμπρὸν διορῶν τὸ μέλλον αὐτῆς, περιπλανώμενος εἰσέτι ἐντὸς πελάγους ἐλπίδων, δὲν αἰσθάνεται ὀρεξίν νὰ καταφάγῃ καὶ αὐτὸν τὸν ταῦρον Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου;

Μόλις ἀπεσκευάσθη ἡ τράπεζα, καὶ ὑπνέτις εἰσελθοῦσα εἶπε πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην ὅτι ἡ γραῖα μήτηρ του ἐπεθύμει νὰ μὲ γνωρίσῃ.

Οἱ νησιῶται τοῦ Αἰγαίου καὶ κατ' ἐξοχὴν αἱ νη-

σιώτιδες, ὡς σπανίως ἀποδημούντες, καὶ σπανίως βλέποντες ξένους, (ξένους δὲ ὀνομάζουσι πάντας τοὺς μὴ γεννηθέντας ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν), ἀγαπῶσι τοὺς ἐξωθεν ἐρχομένους. Εἰς πολλὰς μάλιστα τῶν νήσων διακρίνουσιν αὐτοὺς καὶ διὰ κομψοτάτου καὶ ἐκφραστικωτάτου ἐπιθέτου, *ξενογαράγους* (*) ἀποκαλοῦντες.

Ἐκ τοιαύτης ἀρχ περιεργείας φερόμενη καὶ ἡ γραῖα ἐζήτησε νὰ με ἰδῇ. Μεταβάς ἀμέσως εἰς τὸν κοιτῶνά της, εὔρον αὐτὴν καθημένην ἐπὶ ἀνακλίντρου εὐρυχώρου, προσιωνίαν μὲν ἔχοντος, κατὰ τὸ φαινόμενον, τὴν καταγωγὴν, ὡς ὅλα σχεδὸν τὰ ἐπιπλά τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, περιεργωτάτη; ὁμως κατασκευῆς. Τὸ ξύλον τοῦ ἦτο μαῦρον καὶ στιλπνόν, ἡ δὲ ῥάχis καὶ οἱ βραχίονες αὐτοῦ λεπτοεργῆ, ἐγκολαπτὰ, καὶ πολυποικίλως τετοριυμένα, ἐπιδεικνύοντα πολλαχοῦ μικρὰ τεμάχια κατόπτρου κεκολλημένα ἐντὸς κοιλωμάτων.

Ἀλλ' οὐδὲν ἦτον περίεργον μ' ἐφάνη καὶ τῆς γραίης τὸ ἔνδυμα. Καυχωμένη ὅτι κατήγετο ἐκ τινος τῶν πρώτων καὶ ἀρχαίων οἰκογενειῶν τῆς γείτονος Νάξου, ὅπου σῶζονται καὶ σήμερον τὰ γνωστότερα τῶν Φρυγικῶν ὀνομάτων, ὡς τὸ τοῦ Καστρη, καὶ Συμπαρίπα, καὶ Γριμάλδη, καὶ Βαρότση, καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐσεμνύετο φέρουσα καὶ ἀρχαίαν στολήν.

Ἐρῴηται αὐταρεσκείας νεανικῆς ἐχρημάτισε τὰς ἐρρύτιδωμένους παρειάς της, καὶ τὸ βλέμμα της διετοξεύθη ζωηρότερον ἀπὸ τοὺς ἀπλανεῖς ὀρθόλημούς της, ὅταν μὲ ἤκουσεν ἐκθειάζοντα τὸ ἔνδυμά της, καὶ βεβαιῶντα, (ἴσως ὅχι ἐν πεποιθήσει,) ὅτι τὸ ἐπρωτίμων ὅλων τῶν νεωτέρων γυναικείων ἱματισμῶν.

— Ἰδοὺ φρόνιμος ἄνθρωπος, ἀνέκραζεν ἀνασκιρτήσασα. Τὸ ἔνδυμά μας τότε, κύριε, ἦταν καὶ ὠραῖον καὶ σεμνόν· δὲν ἦτον, ὡς τὰ σημερινὰ, ἀδιάντροπον. Ἐπρεπε νὰ μ' ἐβλεπες, ἐπρόσθεσε κομψευομένη καὶ συστέλλουσα τὰ χεῖλη, ὅταν ἤμην νέα· ἤμην τὸ θαῦμα τοῦ κόσμου ὅλου. Νά! ἰδὲ τὴν ἐγγόνην μου, — καὶ ἐδακτυλοδείκτησε παρθένον μορφήν ἔχουσαν ἀγγέλου, ἥτις μὲ εἶχεν ἥδη μαγεύσει ὅταν ἐλθόντα μ' ἐπρόσφερε γλύκυσμα καὶ καρέν. — εἶναι ἀπαράλλακτη. Ἐὰν ἔχης ὑπομονὴν, κάθησε νὰ τὴν εἰπῶ νὰ φορέτῃ μίαν μου ἐνδυμασίαν ἀπὸ τὰς καλῆτέρας, καὶ ὅταν τὴν ἰδῇς, εἰπὲ πῶς εἶδες ἐμὲ τὴν ἰδίαν.

— Ἐὰν ἔχω ὑπομονὴν! ἐσπευσα ν' ἀποκριθῶ. Αἰσμονεῖτε λοιπὸν, κυρία, ὅτι τὸ ὠραῖον ἔνδυμά σας

(*) Ὁ Κοραῖς (Ἄτακτα, τόμ. Β'. σελ. 382—383) λέγει: ὁνομάζεται σήμερον « ξενογάραγον » πρόσωπον, τὸ ἔχον ἴδιον χαρακτήρα, φυσιογνωμίαν ἰδίαν, ὡς ἔλεγον καὶ οἱ ἀρχαῖοι, *χ α ρ α κ τ ῆ ρ π ρ ο σ ῶ π ο υ*. « Ἀλλ' ἡ ἐτυμολογία δὲν εἶναι αὕτη, εἰς τὰς νήσους τοῦλάχιστον τοῦ Αἰγαίου. Οἱ ποιμένες, πρὸς διαστολὴν τῶν ἰδίων προβάτων, αἰγῶν, κλ. χαράσσουσιν ἐκαστος ἴδιόν τι σημεῖον ὀπισθεν τῶν ὠτίων αὐτῶν, καὶ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ὀνομάζουσι *χ α ρ α γ ῆ ν*. Ἐὰν ποτε ποιμὴν τις κτήνη εἰσχωρήσωσιν εἰς ξένην ποιμνὴν, τὰ παρίσταται αὐτὰ ὀνομάζονται *ξ ε ν ο χ ἄ ρ α γ α*, ὡς φέροντα ξένην χαραγὴν, καὶ ἀποπέμπονται. Ἐντεῦθεν τὸ ἐπίθετον ἐδόθη κατ' ἐπέκτασιν καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς τὰ φαγῆτά, καὶ εἰς τινὰ ἄλλα. Ὅθεν λέγουσι *ξ ε ν ο χ ἄ ρ α γ ο ν* τὸν ἐξωθεν ἐλθόντα καὶ καλὴν ἔχοντα τὴν ὕψιν, καθὼς καὶ *ξ ε ν ο χ ἄ ρ α γ ο ν* φαγῆτὸν, τὸ ἐξαιρετικὸν τὴν γεῦσιν.

φερόμενον ἀπὸ τὸ ὠριότερον τοῦτο πανομοιότυπόν σας, εἶναι ἱκανόν, ὅχι μόνον νὰ ἐμπνεύσῃ ὑπομονὴν, ἀλλὰ καὶ νὰ προσηλώσῃ ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὸν αὐτὸν τύπον καὶ τὰς πλέον ἀνυπομονόους φύσεις;

Ἡ ἀπάντησίς μου; ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, δὲν ἦτο πολλὰ ὀξύμωρος· καὶ ὁμως, ἡ νέα ἐπιχαρίτως ὑπομειδιάσατα, ὡς ἀστραπὴ μετέβη εἰς ἄλλον θάλαμον διὰ ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν μάμμην της.

Ὁμολογῶ ὅτι, ἂν κ' ἐβιαζόμην νὰ θαυμάσω τὸ σπήλαιον τῆς Ἀντιπάρου, ἡ καρδία μου ἐδιαζέτο μᾶλλον νὰ θαυμάσῃ τὴν ἐγγόνην τῆς καλῆς γραίης. Μεταξὺ δύο φυσικῶν ὑποκειμένων, τοῦ ἐνὸς ἀφύχου καὶ ζοφεροῦ, καὶ τοῦ ἄλλου ζωηροῦ καὶ λαμπροῦ ὡς ὁ ἥλιος, διστάζοι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξωσιν. Ἀλλ' ὡς ἡ Πάρος εἶναι ἄλλη νῆσος τῆς Κίρκης, παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς ὁποίας ἐναυάγηται, ὅχι μόνον ὁ Σούπερ-βος, (*) ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ αἰ στρατιωτικαὶ καρδίαι· διὰ τί ἡ ἰδική μου, ἥτις δὲν ἦτο πώποτε ὁπαδὸς τοῦ Ἀρεως, ἔπρεπε τάχα νὰ φανῇ δυσκαμπτοτέρα ἐκείνων; Καὶ ἐλησμόνησα μὲν ἂν αὕτη ἐτρέχε δώδεκα ἢ καὶ πλείους κόμβους ὡς ἡ τοῦ ἀειμνήστου συγγραφίως τοῦ Κυνηγοῦ ἐπὶ τῆς μακαρίτιδος Ἀμαζόνος, ἐνθυμούμαι δὲ μόνον ὅτι ἐπεθύμησα νὰ ἐδυνάμην νὰ προσφέρω θυσίαν, ὡς ἄλλος Μίνως, εἰς τὸν ἐν Πάρῳ βωμόν τῶν Χαρίτων.

Ἡ ἀγγελόμορφος νέα δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπανέλθῃ φοροῦσα τὴν πλουσιωτέραν καὶ κομψοτέραν τῶν στολῶν τῆς μάμμης της.

Ἐὰν εἶχον ν' ἀπευθύνω πρὸς μόνην αὐτὴν ἐκφράσεις φιλόφρονας, ἤθελον βεβαίως σπεύσει νὰ εἰπῶ ὅτι οἱ ὀφθαλμοί της κατέρλεγον καὶ τὰ χεῖλη της ἐγοήτευον ὑπὸ πᾶν εἶδος καλύπτρας, ὅτι ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ σώματός της δὲν ἐδίωκε τὰς χάριτας οὐδ' αὐτὴ ἡ ὀρθοστάδιος ἐσθὴς τῶν γυναικῶν τῆς Κίρκης· ἀλλὰ δὲν ἤθελον διστάσει καὶ νὰ προσθέσω ὅτι, ἴσως τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο ἦτο καλὸν διὰ τὰ, μάμμης, διὰ τὰς ἐγγόνους ὁμως ἦτο ἀποτρόπαιον.

Ἀλλ' ἡ γραῖα ἐφάνετο θηρεύουσα, διὰ τὴν στολήν της τοῦλάχιστον, τὴν λατρεῖαν μου, πολὺ ἐνθερμότερον τῆς νέας. Ἡρχισα λοιπὸν τὰ ἐγκώμια τὰ ὁποῖα ἐβιαζόμην νὰ ἐπαναλαμβάνω καθόσον μὲ ἐνόμειζεν ἐν ἑκάστῳ τῶν ἀπείρων τεμαχίων τὰ ὁποῖα συνεκρότουν τὴν στολήν. Ἀνύψωσα διὰ τοῦ στόματος μέχρι τρίτου οὐρανοῦ καὶ τὸ *Μεσογέλεον*, καὶ τὸ *Στομαχικόν*, καὶ τὸν *Λιγόδοστον*, καὶ τὰ *Μπουστοβράσοια*, καὶ τὸ *Κολόβε*, καὶ τὸ *Μπουστομάτικον*, καὶ τὴν *Προστοποδιά*, καὶ τὴν *Μπόλια* ἢ *Χρυσομπόλια* καὶ τὸ *Φουστανί*, καὶ αὐτὰ τὰ *Κουρτουροπάποιτά της*, φροντίζων ὁμως ν' ἀνυψῶ διὰ τοῦ νοῦς τὴν φέρουσαν κῆτά. (**)

— Τὸ πλοῖον εἰν' ἐτοιμον, ἐσάλπισεν αἰφνης φωνή, ἡ φωνὴ τοῦ οἰκοδεσπότου, ὅστις, διὰ νὰ με ὑποχρεώ-

(*) Le Superbe, δίκροτον Γαλλικὸν ναυαγῆσαι τὸ 1833 παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Πάρου.

(**) Τὸ 1824 ἴδον Νάξιας φερούσης ἔνδυμα ὡς τὸ τῆς ἀνωτέρω εἰκότος, πλὴν ἴσως ἀνεπισημνῶν τινων διαφορῶν. Χωρικαί τινες μάλιστα προσκόλλουν ἐπὶ τοῦ στῆθους καὶ μικρὸν κάτοπτρον.

ἐν ἐπιμῶλλον, ἐμεῖλα νὰ μὲ συνοδεύσῃ εἰς Ἀντίπαρον. Ὁ καλὸς οὗτος γέρον δὲν ὑπωπτεύατο ὅτι καὶ ἔκων μ' ἐκρήμνιζεν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὴν νῆσον ἐκείνην τῆς Καλυψοῦς.

Τέσσαρες νῆι καὶ εὐρωστοὶ κωπηλάται, ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν παρέλαβον σχοινία καὶ κλίμακας, καὶ μᾶς ὠδήγησαν εἰς τὸν λιμένα. Ἐκεῖ δὲ, ἐπιβάντες ἐπὶ πλοιαρίου μικροῦ, ἐφθάσαμεν εἰς Ἀντίπαρον· ἀγανακτῶν ἐδάδιζον διὰ μέσου ἀκνῶν καὶ τριβόλων, καὶ καταπεπονημένος πολλάκις ἐπεθύμυσα νὰ ἐπιστῇ εἰς τὸ πλοιαρίον.

—Μὴν ἀδημονῆτε, αὐθέντα, γρήγορα θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν χώραν διὰ τὴν ἀναπαυθῆτε, μ' ἔλεγον οἱ κωπηλάται μεγαλυνόμενοι.

Ἐφθάσαμεν τέλος πάντων καὶ εἰς τὴν πόλιν, ἐὰν

ταῖνε ν' ἀγοράσω ἀρχαιοτήτες καὶ σταλακτίτας. Αἱ ἀρχαιοότητες τὰς ὁποίας ἐξέθεσαν ἀμέσως ἐνώπιόν μου δὲν ἦσαν διόλου περίεργοι· καὶ ὅμως, ἐλεήσας αὐτὸν, ἠγόρασα τέσσαρα ἢ πέντε νομίσματα χάλκινα. Μόλις ἰδὼν ἄλλοι ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἀρχαίων ἔμποροι τὴν γενναϊότητά μου, ἥτις τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἦτο πολλὰ ἀξιοθύμαστος, καὶ ἐπέπεσαν ἅπληστοι κατ' ἐμοῦ, πολιορκήσαντές με πανταχόθεν τοσοῦτω στενῶς, ὥστε βαρυνθεὶς ἔδωκα καὶ πρὸς αὐτοὺς δαίγματα τῆς ἐλευθεριότητός μου.

Ἀλλ' ἔπρεπε τέλος πάντων νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ τὸ σπήλαιον. Ἐκλέξαντες λοιπὸν τέσσαρας ὁδηγοὺς μεταξὺ τῶν τριάκοντα αἰτινες, περιστοιχίσαντες ἡμᾶς, μᾶς ἐπιλάτουν κρώζοντες, καὶ παρκαλοῦντες, καὶ ἐξυμνοῦντες ἕκαστος τὴν ἰδίαν ἐπιτηδειότητα,

Νάξιαι Γυναῖκες.

πρέπη νὰ ὀνομάσω οὕτω πως ἐξήκοντα περίπου καλὰς περιχοίσας διακοσίους ἢ καὶ τριακοσίους ρακενδύτας. Καὶ εἰς τὰς πολυπληθεστέραις νῆσους τοῦ Αἰγαίου, ὅταν ἐμφανισθῇ τις ξένος, συρρέοντες καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ παῖδια, χαίνωσιν ἐνώπιόν του ὡς πρὸ παραδόξου τινὸς ὄντος. Φαντάσθητε λοιπὸν τί ἔγεινεν εἰς τὴν Ἀντίπαρον, ὅπου οὐδὲ βρέφος ἦμινε χωρὶς νὰ ἔλθῃ καὶ αὐτὸ εἰς προὔπαντησίν μας. Διὰ στενῆς καὶ ἀκαθάρτου ὁδοῦ, μετέβημεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐγκριτοτέρου τῶν κατοίκων, ὅστις μᾶς ὑπεδέχθη ὀρθῶς, καὶ μᾶς εἰσῆξεν εἰς πρόσγειον αἴθυσαν στεφανυμένην παρθύρων, καὶ πλήρη καπνοῦ.

— Ἐδῶ συνέρχονται, μὲ εἶπε μὲ φωνὴν σιγαλὴν ὁ πρῶτος τῶν κωπηλατῶν, ὅλοι οἱ εὐγενεῖς.

— Ἀν δὲν μὲ τὸ ἔλεγες, δὲν θὰ τὸ ὑπωπτεύομην. Ἐνῶ δὲ ἱστῶμενος πλησίον τῆς θύρας περιεργαζόμεν τὰς φυσιογνωμίας τῶν τε ἀριστοκρατῶν καὶ τοῦ ὄχλου τῆς Ἀντιπάρου, νέος τις προσελθὼν μ' ἐπρό-

παρηκολουθήσαμεν αὐτοὺς, ποτὲ μὲν διασχίζοντες κοιλάδας κρητοφόρους, ποτὲ δὲ κρημνοβατοῦντες, καὶ ἄλλοτε καταλύνοντες ὑπὸ σηκᾶς ἢ ἐλαίας προαιωνίας. Ἰδομεν τέλος πάντων καὶ τὸ σπήλαιον τέσσαρα περίπου στάδια ἀπέχον τῆς θαλάσσης.

Ἀνωθεν τῆς ὁπῆς αὐτοῦ ὑψοῦτο ἄψις μεγαλοπρεπῆς, ὑποβασαζομένη ἀπὸ σταλακτίτας καὶ στολιζομένη ἀπὸ κισσῶν καὶ ἄλλα φυτὰ χλοερότατα. Ἀλλὰ μόλις εἰσῆλθον εἰς τὸ ζοφερὸν ἐκείνο ἄντρον, καὶ ἐρρίγωσα ὅλος ἐνθυμηθεὶς τοὺς ἀθανάτους στίχους τοῦ Δάντη δι' ὧν περιγράφει τὰς πύλας τοῦ ᾄδου. Μ' ἐφαίνετο τῶντι ὅτι ἤκουα φωνὴν κρᾶζουσαν,

Per me si va nella città dolente.

Per me si va nell'eterno dolore !

Ἐνῶ δὲ οἱ ὁδηγοὶ ἠτοίμαζον τὰς κλίμακας, ἀνάψας λαμπάδα, ἠγωνιζομένη νὰ ἐξγαίρω τὸ θάρρος μου

Ἐκρεμάσθην ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὴν κλίμακα, καὶ καταβὰς εἰσῆλθον κατὰ πρῶτον ἐντὸς στενῆς τινος διόδου ἧς τινος οἱ τοῖχοι ἦσαν ὅλοι κρυσταλλωτοί. Κρεμασθεῖς δὲ καὶ πάλιν ἀπὸ σχοινίον κατέβην εἰς ἄλλο βάραθρον, δώδεκα περίπου πόδας κατωτέρω τοῦ πρώτου, εἰς τοῦ ὁποῦ τοὺς τοίχους μάλιστα ἐπλησίσαμεν τὰς λαμπάδας μας, καὶ διεδόθησαν ἀκτίνες τοσαύτῳ ἀστραπηδύλοι, ὥστε κατεπλήχθη ἡ ὄρασίς μου καὶ ἐζήτησα νὰ ἀνχωρήσω ἀμέσως. Ἀλλ' εἰς τῶν ὁδηγῶν μὲ ἀπέτρεψε· διότι, πρὸ τῶν ποδῶν μου σχεδὸν ἠνοιγέτο ἀβύσσος τοσαύτῳ ἀχανείᾳ, ὥστε οὐτὰ νὰ ἐμβλέψω εἰς αὐτὴν δὲν ἐτόλμησα. Ὁμολογῶ ὅτι ὁ κίνδυνος ἐσθῆσεν ὅλην τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ὁποίαν πρὸ μικροῦ ἐτι ἠσθάνομην τοῦ νὰ ἴδω τὸ περιώνυμον ἐκεῖνο σπηλαῖον. Καὶ ἡ καρδιά μου εἶχεν ἐπίσης διατρέξει πρὸ τινων ὠρῶν κινδύνους, ἀλλ' ἐκεῖνοι, ἀγνοῶ διὰ τί, δὲν μὲ εἶχον καταπτοήσει!

Ἐνθάρρυνθεις ἀπὸ τοὺς ἀτρομήτους ὁδηγούς μου, διέβην ἀκροποδητὶ σχεδὸν περὶ τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰσῆλθον εἰς αἶθουσαν, οἱ σταλακτῖται τῆς ὁποίας ἦσαν τοσαύτῳ τεχνήντως προσηρμοσμένοι, καὶ μάλιστα περὶ τὸν θάλλον, ὥστε μ' ἐφκίνητο ὅτι εὐρισκόμην ἐντὸς κτιρίου γοτθικοῦ. Τὸ ἐδάφος ἦτο ὑγρὸν καὶ ὀλισθηρότατον, καὶ διὰ νὰ μὴ πέσω, δὲν ἐδίσταζον νὰ τείνω ἀδιακόπως τὰς χεῖρας διὰ ν' ἀρπάξω πᾶν τὸ προστυχὸν στήριγμα. Σημειωτέον δὲ ἐν παρενθέσει ὅτι ὁσάκις αἱ κατωφέραι ἦσαν ὑπὲρ τὸ δέον κατάρρεπαι, δὲν συνεσταλλόμεθα ὅλοι νὰ μιμηθῶμεν τὸν τρόπον τοῦ βαδίζειν τῶν τετραπόδων.

Μετὰ πολλοὺς κινδύνους καὶ κόπους, ἐρθάσαμεν εἰς τὴν μεγάλην αἶθουσαν ἧτις, ὡς μὲ εἶχον εἰπεῖ, ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ θαυμαστότερον μέρος τοῦ σπηλαίου. Ἀλλ' ὅ,τι προσέβαλε τοὺς ὀφθαλμούς μου, εἶναι βεβαίως ἀνώτερον πάσης περιγραφῆς. Μ' ἐράνη ὅτι ἤμην ὄχι ἐντὸς σπηλαίου, ἀλλ' ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς ναοῦ. Φαντάσθητε αἶθουσαν 720 μὲν ποδῶν μῆκος ἔχουσαν, 678 δὲ πλάτος, καὶ 360 ὕψος, φωταγωγομένην ἀπὸ μυριάδας ποικιλοχρῶν τιμαλφῶν λίθων ἐκτοξευόντων ἀστραπάς! Ὁ θόλος ὑπερσαστάζετο ἀπὸ λεπτοφυεστάτης καὶ περικόμψους στήλας ὡς ἂν ἦσαν λελαξευμένοι ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Φειδίου, καὶ πέριξ ἡμῶν παραστάδες ὀγκώδεις καὶ κολοσσιαῖαι, ἐφκίνοντο ὑποστηρίζουσαι τὴν ὅλην οἰκοδομήν. Παντοῦ ἐβλεπες σωροὺς σταλακτῖτου ὁμοιάζοντας ἀγάλματα, καὶ πρὸς τὸ κέντρον εἶδος θυσιαστηρίου, ὡς τὰ τῶν Λυτικῶν ἐκκλησιῶν, προσεαραιδόμενου ἐπὶ κιόνων ἐξαισίων.

Ἐνταῦθα, πρέσβους τις τῆς Γαλλίας ὀνόματι Nointel, ἐπιστρέφων τὸ 1673 ἔτους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐτέλεσε τὴν θεῖαν λειτουργίαν, διαμείνας, ὡς λέγει ὁ Τουρνεφόρτιος, τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας, (τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων) ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, ὁμοῦ μετ' ἄλλων πεντακοσίων συνοδοιπόρων. Ἐκατὸν λαμπάδες ὀγκώδεις καὶ τετρακόσιαι λυχνίαι, καίουσαι νυχθημερόν, ἐφώτιζον, προσθέτει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, τὸν ὑπόγειον ἐκεῖνον παράδεισον!

Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἐνταῦθα ἀναπτέρωθεις τὸν νοῦν, ἐλησμόνησα καὶ τὸν ἐπίγειον ἄγγελον τῆς Πάρου, καὶ

τὸν κόσμον ὅλον, καὶ κηθήσας ἐν σιωπῇ, ἐθαύμαζον τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς ἀπαραρίλλους καλλογὰς τῶν κτισμάτων του! Ἡ καρδιά μου κατενύγη μέχρι δακρύων· καὶ ὅμως, παρρησιασθεῖς ἀπὸ ματαιότητα ἀνθρωπίνην, ἠθέλησα νὰ παραπέμψω εἰς αἰῶνας τὸ ἄσημον ὄνομά μου, ἐγχαράξας αὐτὸ πλησίον τόσων ἄλλων ἀνηκόντων εἰς ἐνδόξους περιηγητὰς ἐπισκευθέντας, ὡς κ' ἐγώ, τὰ ὑποχθόνια ἐκεῖνα ἀνάκτορα!

N. Δ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΠΕΡΙ ΚΑΡΥΑΤΙΔΩΝ.

Ἐκ τῶν ἀξίων λόγου ἀντικειμένων τῆς Ἀρχαιολογίας, εἶναι βεβαίως καὶ ἡ ἐρευνᾶ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐν τοῖς Ἱεροῖς καθυδρύμασιν ἀπαντωμένου εἶδους τῶν κιόνων, τῶν παριστάντων γυναικεῖους ἀνδριάντας, κομψῶς καὶ πλουσίως ἐνδεδυμένους, καὶ τὸ ὄνομα Καρυάτιδες φέροντας. Νομίζομεν δὲ ὅτι, διεξερχόμενοι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο μετὰ τῆς προσηκούσης συντομίας, καὶ ἐπιφέροντες τὰς ἀναγκαῖας κρίσεις ἐπὶ τῶν ὧν οἱ τε ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι ἐξέθεσαν, θέλομεν πληρώσει τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ἀναγνώστων μας.

Ὁ μόνος τῶν ἀρχαίων μνείαν τῶν ἀνδριαντομόρφων τούτων κιόνων ποιούμενος εἶναι ὁ Βιτρούβιος (Lib. I. Cap. 1.). Ὑπ' αὐτοῦ μανθάνομεν εἶδῃσιν ἧτις ἀληθῶς ἀπέδῃ τὸ μῆλον τῆς ἐριδος μεταξὺ τῶν Νεωτέρων· μᾶς διηγεῖται ὅτι ἡ ἐν Πελοποννήσῳ πόλις Κάρυι (Παρά τῷ Ὀρχομενῷ - Παυ. Η'. ἰδ. 5.), συμμαχήσασα τοῖς Πέρσικις κατὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐπέτρεπε τὴν ἀγανάκτησιν τούτων, οὔτινες, μετὰ τὴν κατὰ τῶν βαρβάρων νίκην των, κυριεύσαντες τὴν, τοὺς μὲν ἀνδρας ἀπαντας ἐρόνευσαν, τὰς δὲ γυναῖκας ἀπήγαγον αἰχμαλωτίδας. Ἴνα δὲ δι' αὐτῶν μεταφέρωσι τοῖς μεταγενεστέροις τὴν αἰσχύνην τῆς πόλεως ἐκείνης, οἱ τότε Ἀρχιτέκτονες, ἀντὶ κιόνων, ἐχρῶντο εἰς τὰς δημοσίας οἰκοδομὰς γυναικεῖους ἀνδριάς, τὰς αἰχμαλωτίδας ταύτας ἀπηκονίζουσι, καὶ αὐταί, κατ' αὐτὸν, εἰσὶν αἱ καλούμεναι κρυάτιδες. Ἀλλ' ὁ Λέσσιγγ (Mélanges d'Antiq.) πολλὰ ὀρθῶς ἀποκροῖει τὴν εἶδῃσιν ταύτην ὡς μυθώδη, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι εἶναι πάντῃ ἀπίθκον νὰ ὑποθέσῃ τίς τὴν ἄσημον ἐκείνην πόλιν (α), συλλαβοῦσαν ποτὲ τὸν σκοπὸν συμμαχίης μετὰ τῶν ἀλαζόνων καὶ ἀπειραγέμων Περσῶν, αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἐλπίζωσι τόσον ἀπὸ τῆς συμπράξεώς της, ὅσον νὰ φοβῶνται τὴν ἐπιβουλὴν της. Πρὸς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Λεσιγγίου δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν παντελὴ τῶν ἄλλων Συγγραφέων τοιοῦτου γεγονότος ἀποσιώπη-

(α) Τὸ ἄσημον αὐτῆς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δὲν μᾶς γίνεταί ἄλλως γνωστὴ, εἰμὴ διὰ τῆς ὡς ἐν παρόδῳ ἀναφορᾶς τοῦ μόνου ὀνόματός της ὑπὸ Θουκυδίδου (Ε' - 55.) καὶ Παυσανίου (ὅστις μάλιστα τὴν καλεῖ χωρίον Η'. ἰδ. 5), ἐνῶ οἱ Γεωγράφοι Σεράβων, Πτολεμαῖος καὶ ἄλλοι οὐδὲ τοῦτο μᾶς παραδίδουν.